

قواعد الادبيه
فى توضيح: شرح عوامل فى النحو

تأليف:
مرحوم استاد علامه مدرس افغانى

مدرس افغانی: محمد علی، ۱۳۸۴ - ۱۳۶۵، شارع
قواعد الادبيه في توضيح شرح عوامل في النحو [عبدالرحمن الجرجاني]
تأليف مدرس افغانی: نگارنده مهدي احدى امير كلايی... قم: عالمه، ۱۳۹۰. ۳۲۰ ص.
ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۵۳-۰۲-۹ ۳۵۰۰ ریال:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا

کتابنامه به صورت زیر نویس.

۱. جرجانی: عبدالقاسر بن عبدالرحمن، ۴۷۱ق. عوامل في النحو - نقد و تفسیر ۲.
زبان عربی - عوامل ۳. زبان عربی - نحو، الف، جرجانی، عبدالقاسر بن عبدالرحمن، ۴۷۱ق. عوامل
في النحو، شرح،

ب. احدى امير كلايی، مهدي. ح. عنوان.

د. عنوان: العوامل - شرح.

۱۳۹۰

۴۹۲/۷۵

Pj۶۱۵۱/ج۴۲۹-۲۸

قواعد الادبيه

في توضيح شرح عوامل في النحو

مؤلف: علامه مہتمم علی مدرس افغانی

قطع: وزیری ۳۲۰ صفحه

چاپ قلم

شماره گان/۳۰۰۰ نسخه

ناشر/عالمه

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص کتابفروشی حسینی میباشد

شابک ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۵۳-۰۲-۹

مرکز بخش

کتابفروشی حسینی

قم خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه همکف بالا، پلاک ۸۸
تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۳۷۴۰۵ فکس: ۷۱۳۷۶۹۶ همراه: ۰۹۱۲۲۵۳۷۵۴۶

بهار: ۳۵۰۰ تومان

مقدمه:

بسم الله الرحمن الرحيم

ستایش خدائی را که روزی خواران از شمردن نعمت بی‌پایانش عاجزند؛ و صاحبان اندیشه در وصف کمالش تا آخرین حد مبالغه، کفایت نکند.

صفات کمالش را حدی نیست تا بتوان به میزان آن پی برد، و نام‌های دلاویزش آن چنان بزرگ و پاک است که از سطح عالی لغات فرات نگاشته شده است.

وہ! چه پایگاه بلندی که افکار دور اندیش فلسفی و کلامی و ادبی در پیرامون آن نگردد، چه اقیانوس ژرفی که غواص خرد بازیچه کوچکتین موجش گردد همی شنا کند و در جزر و مد آن دریاری بی‌کران بی‌اختیار بدین سوی و بدان سوی رود، ولی سرانجام همچون دسته‌ای خاشاک تسلیم تلاطم امواج شود، دستی تهی به ساحل آورد و اندامی سخت خسته و فرسوده به کنار کشد.

۶..... قواعد الادبیه فی توضیح شرح عوامل فی النحو

گرچه علم نحو دریچه‌ای برای تفهیم و تفهّم کتاب با محتوای اوست کتابی که در نازل‌ترین از رتبه وحی بر بشریت عرضه گردیده، امید است طالبان راه او از مقدمات فراگیری کتاب مقدس او، کوشش‌های بی‌دریغ و فعالیت‌های ممتازی که در خور این علم است بنمایند.

بر این اساس مطالب مرحوم استاد علامه را از طریق نوار، و نسخه‌های موجود پیاده نموده تا راهگشای بسیاری از مشکلات کتاب شرح عوامل فی النحو باشد، و لذا سعی وافی و لازم شده که تمام گفته‌ها و تقریرها و تبیین‌های معظم له را آورده تا اهل فن بتوانند از خرمن علم او بهره‌ای برده، و رحمتی برای او درخواست نمایند.

فن تدریس استاد با آنچنانی که افراد بسیاری درک جلسه درس ایشان را نموده‌اند می‌دانند در عالی‌ترین فنون برخوردار بوده، خوشبختانه نوارهای بسیاری در چند نوار فروشی همه روزه مورد استفاده طلاب و محصلین حوزه علمیه است، و لذا جا دارد مطالب فرموده در کتابها ثبت گردیده تا به یاد استاد در هر عصر و زمانی باشیم.

در خاتمه از جناب ثقة الاسلام شیخ محمد علیجان زاده کمال تشکر را می‌نمایم که متحمل زحمت پیاده نموده گفته‌های استاد را شده‌اند تا این که این حقیر به راحتی مطالب را به قلم ساده و روان تدوین نمایم.

غالباً سعی کرده‌ام تمام تجزیه و تراکیب مثال‌ها از گفته‌های و یا نسخه‌های نوشته ایشان در کتابهای دیگر اخذ نمایم بدون این که از خود چیز اضافه کنم.

۲۵ / شوال / ۱۴۰۹

الاحقر: مهدی احدی امیرکلانی

فهرست مطالب

مقدمه:	۵
تجزیه و ترکیب «کتاب شرح العوامل فى النحو»	۷
اقسام ظروف	۸
فرق میان افعال عموم و خصوص	۹
وجه تسمیه ظرف لغو و مستقر	۱۰
تجزیه و ترکیب «بسم الله الرحمن الرحيم»	۱۱
شروع متن کتاب «العوامل فى النحو»:	۱۳
تجزیه و ترکیب «الحمد لله رب العالمين»:	۱۳
تجزیه و ترکیب «الصلاة على سيدنا»:	۱۶
بحث «اما بعد»:	۱۶
اقسام عوامل:	۱۷
نوع اول: حروف جاره	۲۰
اول: باء و معانى آن	۲۰
۱- الصاق:	۲۰
۲- استعانت:	۲۲
۳- مصاحبت:	۲۲
۴- مقابله:	۲۴
۵- تعدى:	۲۴
۶- سببیت:	۲۶
۷- ظرفیت:	۲۶
۸- زیادى:	۲۶
۹- تقدیه:	۳۰
دوم: من و معانى آن	۳۱

عوامل قیاسی: هفتم تمیز..... ۳۱۳

- ۱- ابتدای غایت مکانی و زمانی ۳۱
- ۲- تبیین جنس: ۳۴
- ۳- تبعیض: ۳۶
- ۴- به معنای فی (در): ۳۶
- ۵- زائده در کلام منفی: ۳۷
- سوم: الی و معانی آن: ۳۸
- ۱- انتهای غایت مکانی و زمانی: ۳۹
- ۲- معیت: ۳۹
- چهارم: فی و معانی آن: ۴۲
- ۱- ظرفیت: ۴۲
- ۲- به معنی علی: ۴۴
- پنجم: لام و معانی آن: ۴۶
- ۱- اختصاص: ۴۶
- ۲- تعلیل: ۴۸
- ۳- قَسَم: ۴۸
- ۴- زائده: ۴۸
- ۵- به معنای عن: ۵۱
- ششم: رُبّ: ۵۴
- هفتم: علی: ۵۸
- هشتم: عن: ۶۱
- نهم: کاف: ۶۲
- دهم: مذ و منذ: ۶۵
- یازدهم: حتی و معانی آن: ۶۶
- ۱- انتهای مسافت: ۶۶

۶۶	 فرق میان حتی و الی:
۶۷	 ۲- معیت:
۶۹	 دوازدهم: باء قسم
۷۱	 سیزدهم: واو قسم
۷۱	 چهاردهم: تاء قسم
۷۱	 فرق میان تاء قسم و باء قسم و واو قسم:
۷۲	 پانزدهم: حاشا
۷۳	 شانزدهم و هفدهم: خلا و عدا
۷۴	 معنای استثناء:
۷۶	 بررسی اجمالی منصوب به نزع خافض:
۷۸	 نوع دوم: حروف مشبیه به فعل
۷۹	 اول و دوم: آن و آن:
۸۱	 فرق میان آن و آن:
۸۵	 لحوق (ما) کافه به آن و آن:
۸۸	 موارد وجوب کسر آن:
۸۸	 اول:
۸۸	 دوم:
۸۹	 سوم:
۹۰	 چهارم:
۹۱	 پنجم:
۹۲	 ششم:
۹۴	 هفتم:
۹۵	 هشتم:
۹۵	 نهم:

عوامل قیاسی: هفتم تمیز.....	۳۱۵
دهم:.....	۹۷
یازدهم:.....	۹۷
سوم: کان:.....	۹۹
چهارم: لکن:.....	۱۰۰
پنجم: لیت:.....	۱۰۵
ششم: لعل:.....	۱۰۸
نوع سوم: ما و لای تشبیه به لیس.....	۱۱۰
فرق میان (ما) و (لا):.....	۱۱۱
فرق میان (لا) و (لیس):.....	۱۱۲
نوع چهارم: هفت حرف ناصبه اسم.....	۱۱۳
اول: واو:.....	۱۱۳
دوم: الا:.....	۱۱۴
سوم: یاء:.....	۱۱۶
چهارم: آیا:.....	۱۱۶
پنجم: هیا:.....	۱۱۶
ششم: ای:.....	۱۱۷
هفتم: همزة مفتوحه.....	۱۱۷
شرائط ادات نداء:.....	۱۱۷
فرق میان ادات نداء:.....	۱۱۸
نوع پنجم: چهار حرف ناصبه فعل مضارع.....	۱۱۹
اول: أن:.....	۱۱۹
دوم: لن:.....	۱۲۰
سوم: کی:.....	۱۲۱
چهارم: إذن:.....	۱۲۲

- نصب فعل مضارع به تقدير أن بعد پنج حرف: ۱۲۵
- نوع ششم: حروف جازمه ۱۳۲
- اول: لم ۱۳۲
- دوم: لما ۱۳۳
- معنای نفی فعل و نفی قد فعل ۱۳۴
- فرق میان (لم) و (لما): ۱۳۵
- سوم: لام امر ۱۳۸
- خبر و انشاء: ۱۴۰
- پنجم: إن شرطیه ۱۴۱
- اقسام دخول «إن» بر فعل: ۱۴۲
- انواع جزم: ۱۴۴
- جزم مضارع به سبب أن مقدّر: ۱۴۵
- نوع هفتم: اسمائی جازمه دو فعل به عنوان شرط و جزاء ۱۵۱
- اول: من ۱۵۱
- دوم: ما ۱۵۲
- سوم: أى ۱۵۴
- چهارم: متى ۱۵۵
- پنجم: اذ ما ۱۵۵
- ششم: مهما ۱۵۵
- هفتم: أين ۱۵۵
- هشتم: أتی ۱۵۵
- نهم: حیثما ۱۵۵
- اشکال ۱۵۶
- جواب اشکال: ۱۵۶
- اقسام کلم المجازات ۱۵۹

عوامل قیاسی: هفتم تمیز.....	۳۱۷
دو مطلب مهم:	۱۶۱
نوع هشتم: اسماء اعداد.....	۱۶۲
اول: عشره.....	۱۶۲
اعداد مرکب:	۱۶۸
قاعده اعداد از صد و برتر:	۱۷۲
اعراب تمیز اعداد:	۱۷۴
جمع قلّه:	۱۷۸
دوم: کم و تمیز آن.....	۱۷۹
سوم: کاین و تمیز آن.....	۱۸۲
تحقیقی از لفظ کاین:	۱۸۳
چهارم: کذا و تمیز آن.....	۱۸۳
نوع نهم: اسماء افعال که ناصبه و افعاله:	۱۸۵
اول: روید.....	۱۸۵
دوم: بَلَّه.....	۱۸۶
سوم: دونک.....	۱۸۸
چهارم: علیک.....	۱۸۸
پنجم: ها.....	۱۸۸
ششم: حَيْهَل.....	۱۹۱
هفتم: هیهات.....	۱۹۱
هشتم: شَتان.....	۱۹۲
نهم: سرعان.....	۱۹۲
نوع دهم: افعال ناقصه و عمل آن.....	۱۹۴
اول: کان و معانی آن.....	۱۹۶
دوم: صار.....	۲۰۲

۲۰۳	سوم: أصبح
۲۰۴	چهارم: أمسى
۲۰۴	پنجم: أضحى
۲۰۷	ششم: ظلّ
۲۰۷	هفتم: بات
۲۰۹	هشتم: مازال
۲۰۹	نهم: مافتى
۲۰۹	دهم: ما برح
۲۰۹	يازدهم: ما انفك
۲۱۳	دوازدهم: مادام
۲۱۵	سیزدهم: ليس
۲۱۷	قاعدة تقديم خبر بر اسم افعال ناقصه
۲۱۷	قاعدة تقديم اخبار بر افعال ناقصه
۲۲۰	نوع يازدهم: افعال مقاربه
۲۲۳	اول: عسى و احكام آن
۲۲۴	دوم: كاد و احكام آن
۲۲۵	سوم: أوشك و احكام آن
۲۲۶	چهارم: كرب
۲۲۶	معناى عسى و كاد
۲۲۷	معناى أوشك
۲۲۹	معناى كرب
۲۳۶	نوع دوازدهم: افعال مدح و ذم
۲۳۶	اول و دوم: نعم و بش
۲۳۷	شرائط فاعل نعم و بش

۳۱۹	عوامل قیاسی: هفتم تمیز
۲۴۱	شرط مخصوص:
۲۴۳	سوم: ساء
۲۴۴	چهارم: حیذا
۲۴۷	نوع سیزدهم: افعال قلوب
۲۴۸	عمل افعال قلوب:
۲۴۹	معانی افعال:
۲۵۰	افعال یک مفعولی:
۲۵۲	تعریف الغاء و موارد آن:
۲۵۶	تعليق و موارد آن:
۲۵۷	فرق میان تعلیق و الغاء:
۲۶۰	عوامل قیاسی:
۲۶۰	اول: فعل
۲۶۱	افعال متعدی:
۲۶۳	احکام لازم:
۲۶۴	اسباب متعدی نمودن لازم:
۲۶۴	بحث فعل مجهول:
۲۶۹	دوم: مصدر و احکام آن
۲۷۴	سوم: اسم فاعل و تعریف آن
۲۷۹	شرائط اعمال اسم فاعل:
۲۸۱	اعمال صیغ مبالغه:
۲۸۵	چهارم: اسم مفعول و تعریف آن
۲۸۶	شرائط اعمال اسم مفعول:
۲۸۷	پنجم: صفت مشبیه و تعریف آن
۲۸۸	اوزان صفت مشبیه:

۲۸۸	 شرائط اعمال صفت مشبهه:
۲۸۹	 تسميه صفت به مشبهه:
۲۹۱	 ششم: اضافه و عمل آن
۲۹۲	 اقسام اضافه:
۲۹۲	 فائده اضافه معنويه:
۲۹۴	 تعريف اضافه لفظيه:
۲۹۸	 هفتم: تمیز
۳۰۰	 عامل معنوى:
۳۰۰	 اول: عامل در مبتداء و خبر:
۳۰۱	 تعريف مبتداء:
۳۰۵	 تعريف خبر:
۳۰۵	 اقسام خبر:
۳۰۶	 دوم: عامل در فعل مضارع:
۳۰۹	 نظريه اخفش در عامل معنوى:
۳۱۲	 فهرست مطالب